

ROZHODNUTÍ EVROPSKÝCH SOUDŮ A INSTITUCÍ

Případ Ynos: Předběžné otázky se skutkovými okolnostmi před přistoupením mimo pravomoc Soudního dvora Evropských společenství

Rozsudek velkého senátu Soudního dvora Evropských společenství z 10. 1. 2006 ve věci C-302/04, *Ynos kft v. János Varga*, zatím nepublikováno, přístupné na internetových stránkách Soudního dvora.

Soudní dvůr nemá pravomoc odpovědět na předběžnou otázku, pokud skutkové okolnosti sporu ve výchozím řízení před soudem členského státu předcházejí přistoupení členského státu k Evropské unii.

Relevantní ustanovení:

- článek 2, 53 a 54 Aktu o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, Úř. věst. 2003 C 227/33 E
- článek 67 a 68 Evropské dohody zakládající přidružení mezi Maďarskou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé O.J. 1993, L 347/2
- článek 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993, o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. Zvl. vyd. 15/02, s. 288)

Související rozhodnutí:

- věc 258/81, *Metallurgiki Halyps* [1982] ECR 4261
- spojené věci C-260/91 a 261/91, *Diversinte* [1993] ECR I-1885
- věc C-122/96, *Stephen Austin Saldanha v. Hiross Holding AG* [1997] ECR I-5325
- věc C-76/97, *Tögel* [1998] ECR I-5357
- věc C-302/97, *Konle* [1999] ECR I-3099
- věc C-321/97, *Andersson* [1999] ECR I-3551
- věc C-195/98, *Österreichischer Gewerkschaftsbund* [2000] ECR I-10497
- věc C-162/00, *Beata Pokrzeptowicz-Meyer* [2002] ECR I-1049
- věc C-290/00, *Jobann Franz Duchon* [2002] ECR I-03567

K věci: Dne 10. 1. 2002 uzavřela společnost Ynos kft s panem Jánosem Vargou smlouvu o zprostředkování prodeje nemovitosti. Pan Varga se smlouvou zavázal, že v případě úspěšného zprostředkování má společnost Ynos nárok na provizi ve výši 2 % z dohodnuté kupní ceny plus daň z přidané hodnoty z této částky. Provize měla být splatná při podpisu kupní smlouvy nebo odpovídající smlouvy o smlouvě budoucí. Dne 11. 3. 2002 podepsali pan Varga a jednatel společnosti Ynos s kupci nemovitosti rámcovou smlouvu o uzavření smlouvy. V ní se mimo jiné dohodli, že kupní smlouva nebo řádná smlouva o smlouvě budoucí budou uzavřeny nejpozději k 15. 3. 2002. K tomuto datu však ani jedna ze smluv uzavřena nebyla. Nemovitost pak byla o rok později prodána bez zprostředkování třetím osobám.

Společnost Ynos se soudně domáhala sjednané provize s tím, že zprostředkování bylo uzavřením rámcové smlouvy úspěšné. Pan Varga tento výklad odmítá s tím, že toto smluvní ustanovení představuje zneužívající klauzuli, která je v rozporu s článkem 209/B maďarského občanského zákoníku. Předmětné ustanovení bylo do maďarského občanského zákoníku vsunuto v rámci předstupní aproximace maďarského práva s právem Společenství, v konkrétním případě se směrnicí Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993, o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288). Maďarský soud se proto obrátil na Soudní dvůr se žádostí o výklad ustanovení 6 odst. 1 této směrnice.

Z rozhodnutí Soudního dvora: Soudní dvůr se k předloženým otázkám nevyjádřil, respektive vyjádřil se pouze nepřímo k otázce třetí, která zněla: „*Je z hlediska použití práva Společenství relevantní skutečnost, že spor vznikl před přistoupením Maďarské republiky k Evropské unii, avšak po přizpůsobení vnitrostátního práva směrnici?*“

Odpověď Soudního dvora byla velice krátká:

„*35 Je však třeba připomenout, že podle předkládacího rozhodnutí předcházejí skutkové okolnosti původního sporu přistoupení Maďarské republiky k Evropské unii.*

36 Soudní dvůr má přitom pravomoc k vykládání směrnice, pouze pokud jde o její použití v novém členském státě ode dne přistoupení tohoto členského státu k Evropské unii (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 15. června 1999, Andersson a Wåkerås-Andersson, C 321/97, Recueil, s. I 3551, bod 31).

37 Jelikož v daném případě skutkové okolnosti původního sporu předcházejí přistoupení Maďarské republiky k Evropské unii, Soudní dvůr nemá pravomoc k výkladu směrnice.“

Komentář: Časové působení komunitárního práva a otázky spojené s jeho temporálními účinky po přistoupení jsou vznášeny bezmála v každém druhém případě současné aplikace komunitárního práva. V této souvislosti je škoda, že Soudní dvůr nevyužil možnosti, kterou si vytvořit v případě *Ynos* a neposkytl soudům v nových členských státech jasnější vodítka při posuzování časové působnosti komunitárního práva.

Na druhou stranu je ale možné tvrdit, že Soudní dvůr poskytl velice jasná vodítka: pokud skutkové okolnosti případu vyvstaly před přistoupením, Soudní dvůr není kompetentní k zodpovědné předběžné otázce. Zde je třeba zdůraznit, že případ *Ynos* se týká pouze kompetence Soudního dvora zodpovědět předběžnou otázku výkladu komunitárního práva, nikoliv aplikace komunitárního práva soudy členských států po přistoupení. Z případu *Ynos* proto nelze dovést závěr, že by soudy členských států nemohly aplikovat komunitární právo na případy, jejichž skutkové okolnosti se nacházejí před přistoupením. Mohou. V těchto případech však nemohou předkládat předběžné otázky.

I tak je však možné namítnout, že rozdělení skutkové okolnosti před/po přistoupení je příliš hrubým rozlišovacím měřítkem pro paušální odmítnutí pravomoci

Soudního dvora k výkladu komunitárního práva. V aplikační praxi komunitárního práva se jistě bude vyskytovat dostatek případů, kdy přestože okolnosti vzniku právního vztahu (právní důvody, kterým předcházela existence určité právně relevantní skutečnosti) leží před přistoupením, právní vztah a právní povinnosti subjektů právního vztahu z něj plynoucí přetrvávají. Aplikaci nového práva dochází k pozměnění obsahu právního vztahu, tedy vzájemných práv a povinností. Jedná se o případy nepravé zpětné účinnosti, která je v legislativní praxi běžná.¹

Ke kategorickému rozhodnutí Soudního dvora v případě *Ynos* lze mít výhrady dvojího charakteru: za prvé, rozhodnutí příliš nezapadá do dosavadní judikatury Soudního dvora v problematice časové působnosti komunitárního práva v případě přistoupení nového členského státu. Za druhé, Soudní dvůr mohl vzít v potaz vcelku početnou judikaturu soudů nových členských států, která je k časovým účinkům komunitárního práva poněkud smířlivější.

Dosavadní judikaturu Soudního dvora k otázkám časové působnosti norem komunitárního práva je možné popsat jako teorii „okamžitého účinku“.² Evropské právo je, pokud není v přechodných ustanovení dáno jinak, na území nového členského státu účinné plně a okamžitě po přistoupení.³ Analýza časových účinků komunitárního práva by měla být vedena následujícími úvahami:

- (1) Výslovně zakotvená **přechodná ustanovení** mají přednost před obecnou úpravou
- (2) Předpokládá se, pokud z předmětné normy neplyne jasný opak, že nebylo úmyslem komunitárního zákonodárce upravit právní vztahy se zpětnou účinností (**presumpce neretroaktivity**).
- (3) Nová úprava bude s okamžitou účinností aplikována na přetrvávající právní vztahy, které vznikly na základě předchozí úpravy, jejich účinky nicméně přetrvávají, tzn. že nedošlo k vyčerpání obsahu právního vztahu (**princip okamžitého účinku**)
- (4) **Nabytá práva a legitimní očekávání** subjektů právních vztahů jsou chráněna. Tato práva tvoří výjimku z principu okamžitého účinku.⁴

Bylo by proto možné tvrdit, že obsah trvajících právních vztahů mezi panem Vargou a společností *Ynos* nebyl ještě plně vyčerpán; zbývá sporná povinnost pana Vargy zaplatit případnou provizi společnosti *Ynos*. I kdybychom však došli k závěru, že by se v daném případě jednalo o nepřijatelnou retroaktivitu, je třeba mít na paměti, že celá právní situace a její právní rámec se nezrodil okamžikem přistoupení Maďarska k Evropské unii. Směrnice o nefér podmínkách [zneužívajících klauzulích] byla do maďarského občanského zákoníku vpravena již dlouho před přistoupením (novelou z roku 1994). Předmětná novela občanského zákoníku měla právě za úkol harmonizovat maďarskou úpravu s úpravou Společenství.

V řízení ve věci *Ynos* dovozovala právě z těchto skutečností vláda Španělska a Rakouska příslušnost Soudního dvora odpovědět na předložené předběžné otázky. Dle jejich názoru jsou předmětná ustanovení maďarského občanského zákoníku obsahově shodná se směrnicí, byla přijata již před přistoupením k její implementaci, a Soudní dvůr by měl proto být příslušný, přinejmenším na základě Dohody o přistoupení k projednání předběžné otázky. Tento právní názor byl od-

mítnut intervenující vládou Maďarska, České republiky a Komisí, které shodně tvrdily, že jednotlivce se nemůže dovolávat výkladu směrnice pro skutkové okolnosti před přistoupením.

Generální advokát Tizzano ve svém stanovisku k věci *Ynos* z 22. 9. 2005 připustil,⁵ že by výklad učiněný Španělskem a Rakouskem byl sice možný, podle jeho názoru však nevhodný (body 48–50 stanoviska). Generální advokát nepovažoval za nutné se touto otázkou detailněji zabývat, a to z toho důvodu, že dle jeho názoru byla předběžná otázka nepřijatelná. Z části se jednalo o otázku hypotetického charakteru, zčásti nebyla odpověď na předloženou otázku potřebná pro vyřešení sporu ve výchozím řízením před soudem členského státu (bod 70 stanoviska).⁶

Stanovisko generálního advokáta však naznačuje cestu k jiné možnosti stanovení pravomoci Soudního dvora pro situace před přistoupením. Tento postup by se nezaměřoval na otázku, zda jsou skutkové okolnosti (tedy právní skutečnosti), které daly vzniknout právnímu vztahu před nebo po přistoupení, ale spíše na právní normu, která je aplikována. Jestliže se jedná o právní normu, která má svůj původ v právní normě komunitární, tedy o vnitrostátní předpis, který byl přijat v rámci předvstupní aproximace, je možné daný předpis podrobit výkladu ze strany Soudního dvora. Není až tak podstatné, zda by se tak dělo na základě ustanovení Dohod o přidružení nebo Aktu o přistoupení, hmotně-právně se situace nemění.

Náznak podobného „postupného“ působení komunitárního práva lze nalézt v judikatuře některých soudů nových členských států. Jak Ústavní soud ČR,⁷ tak Nejvyšší správní soud,⁸ Vrchní soudu v Olomouci⁹ či třeba polský Ústavní tribunál¹⁰ opakovaně konstatovaly, že zohlednění komunitární právní úpravy může mít význam pro výklad vnitrostátního práva ještě před přistoupením, a to pokud byla vnitrostátní úprava přijata s úmyslem přiblížení českého práva právu Společenství.

¹ Blíže viz *Knapp*, V. Teorie práva. Praha : C. H. Beck, 1995, na s. 208 an.

² *Kaleda*, S. L. Immediate Effect of Community Law in the New Member States: Is there a Place for a Consistent Doctrine? *European Law Journal*, Vol. 10, No. 1, January 2004, s. 102–122. V češtině srov. obecně *Petrlik*, D. Retroaktivita právních předpisů v komunitárním právu s přihlédnutím k právu českému, německému a francouzskému. Praha : Linde, 2005.

³ Srov. článek 2 Aktu o podmínkách přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyprské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky a o úpravách smluv, Úř. Věst. 2003 C 227/33 E. Srov. též věc C-122/96, *Stephen Austin Saldanha and Mts Securities Corporation v. Hiross Holding AG* [1997] ECR I-5325, bod 14 či věc 258/81, *Metallurgiki Hatyps*, [1982] ECR 4261, bod 8.

⁴ In *Kaleda*, S. L. Immediate Effect of Community Law in the New Member States: Is there a Place for a Consistent Doctrine? *European Law Journal*, Vol. 10, No. 1, January 2004, s. 102–122, na s. 108.

⁵ Zatím nepublikováno, přístupné na internetových stránkách Soudního dvora (prozatím bohužel nikoliv v češtině).

⁶ Blíže k těmto druhům nepřijatelnosti předběžných otázek, srov. *Bobek M., Komárek J., Passer J., Gillis M.* Předběžná otázka v komunitárním právu. Praha : Linde 2005, s. 104 an.

⁷ Srov. nále z 29. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 31/97, Sb. n. a. u. ÚS, sv. 8, č. 66, s. 149; nále z 16. 10. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 5/01, publikováno jako 410/2001 Sb., příp. nále z 6. 3. 2002, spis. zn. Pl. ÚS 11/01, publikováno jako 144/2002 Sb.

⁸ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu z 29. 9. 2005, č. j. 2 Afs 92/2005-43, na www.nssoud.cz.

⁹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze 14. 11. 1996, publikován v *Právních rozhledech*, 1997, č. 9, s. 484.

¹⁰ Srov. *Banaszkiewicz*, B. Ústavní judikatura nového členského státu EU vůči vyzváním evropské integrace: zkušenosti Ústavního tribunálu Polské republiky. *EMP Jurisprudence*, 2005, č. 7, s. 3–14, na s. 5 an.

Vyjádřeno názorem Nejvyššího správního soudu, „I v případech, kdy se posuzují skutkové okolnosti, k nimž došlo před vstupem České republiky do Evropské unie, a rozhodným právem je právo tebdy účinné, je nutno ustanovení českého právního předpisu, přijatého nepochybně za účelem sblížení českého práva s právem Evropských společenství a majícího svůj předobraz v právní normě obsažené v právu Evropských společenství, vykládat konformně s touto normou. Odchytil se od takového výkladu je však zpravidla nezbytné v případech, kdy pro to existují zřejmě racionální důvody dané kupříkladu tím, že v ustanovení českého právního předpisu byla úmyslně zvolena odlišná textace nebo že ten, kdo právní předpis vydal, v něm jiným nepochybným způsobem projevil vůli odlišnou od vůle projevené v normě práva Evropských společenství.“¹¹

Postupné začleňování komunitárního práva do práva českého a právních řádů jiných nových členských států více odpovídá realitě postupné aproximace, která nezačala a nekončí okamžikem přistoupení nového členského státu k Evropské unii. Je navíc otázkou, nakolik bude „tlustá“ přístupová čára, načrtnutá Soudním dvorem ve věci *Ynos*, do budoucna udržitelná. Je možné se domnívat, že část případů, které budou k Soudnímu dvoru v nejbližší době přicházet z nových členských států, bude tak či onak ukotvena v právních skutečnostech před přistoupením. Soudní dvůr tak bude mít jistě příležitost ke zpřesnění své pravomoci odpovídat na předběžné otázky, kdy „skutkové okolnosti výchozího sporu“ leží v době před přistoupením.

Michal Bobek, Brno

¹¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu z 29. 9. 2005, č. j. 2 Afs 92/2005-43, na www.nssoud.cz.

SOUDNÍ DVŮR ES – PROSINEC 2005 A LEDEN 2006

Na tomto místě by se s dvouměsíční periodicitou měla objevovat rozhodnutí Soudního dvora, která jsou významná především z pohledu právní praxe v České republice. Z tohoto zaměření pak vyplývá i jejich výběr: někdy budou opominuty rozsudky, které sice mají významný dopad na dlouhodobý vývoj práva EU nebo jsou zajímavé z institucionálního či ústavně právního pohledu, avšak z pohledu českých praktiků tolik důležitá nejsou. Pokud se k těmto rozsudkům v krátké době po jejich vynesení objeví v českých právnických periodikách komentáře, je zde na ně odkázáno. Těmto rozsudkům je také obvykle třeba věnovat více prostoru než následující stručné anotace. Na závěr tohoto přehledu jsou pak připojeny aktuality ze Soudního dvora.

- **Směrnice 93/104/EHS se nevztahuje na odměnu za práci**

rozsudek ze dne 1. 12. 2005, *Dellas*, C-14/04 (druhý senát, generální advokát D. Ruiz-Jarabo Colomer)

Směrnice 93/104/ES – Pojem „pracovní doba“ – Pohotovostní služba zahrnující přítomnost pracovníka na pracovišti – Odměna

(37) *Jak předkládací rozhodnutí, tak většina vyjádření předložených Soudnímu dvoru připomínají dopad, jaký může takový režim [tj. způsob přepočtu doby pracovní pohotovosti na pracovní dobu] mít nejen na pracovní dobu dotčených pracovníků, ale rovněž na úroveň jejich odměňování.*

(38) *Nicméně pokud jde o posledně uvedený aspekt, je třeba hned zpočátku upřesnit, že, jak vyplývá z účelu, tak ze samotného znění jejich ustanovení, směrnice 93/104 se nevztahuje na odměňování pracovníků.*

(39) *Ostatně tento výklad jednoznačně vyplývá z čl. 137 odst. 6 ES, podle kterého se minimální požadavky, které může Rada Evropské unie přijmout prostřednictvím směrnic a které jsou určeny zejména, jako ve věci v původním řízení, k zajištění ochrany zdraví a bezpečnosti pracovníků, nevztahují na odměnu za práci.*

Anotovaný případ je zajímavý pro české právní prostředí ne přímo odpovědí na předložené předběžné otázky, ale tím, jak se Soudní dvůr vyjádřil nad rámec těchto otázek k rozsahu působení předmětné směrnice. Proto se následující poznámky poněkud oprostí od kontextu daného případu a soustředí se na tento důležitý aspekt.

Předmětný problém: Směrnice Rady 93/104/ES ze dne 23. 11. 1993, o některých aspektech úpravy pracovní doby,¹ se stala předmětem již několika řízení o předběžné otázce. Jejím cílem přitom je (v souladu s čl. 137 odst. 2 Smlouvy o založení ES, který je právním základem pro její přijetí) ochrana zdraví pracovníků a bezpečnosti práce. Směrnice o tento cíl usiluje především tím, že stanoví denní a týdenní limity jejich pracovní doby a minimální dobu odpočinku. Předmětem problémů je mj. právní úprava v některých členských státech, která kromě doby odpočinku a pracovní doby rozeznává ještě pracovní pohotovost, jako např. § 83 odst. 5 českého zákoníku práce (č. 65/1965 Sb.). Typicky se např. jedná o lékařské pohotovostní služby, kdy je lékař přítomen v areálu nemocnice na lékařském pokoji, kde může spát nebo odpočívat, musí však být připraven k okamžitému výkonu práce. Soudní dvůr přitom již v případě *Jaeger*² jednoznačně stanovil, že *tuto pracovní pohotovost je třeba považovat za pracovní dobu v plném rozsahu*. Tento závěr pak Soudní dvůr konstantně opakuje, včetně anotovaného případu (viz bod 46 s další citovanou judikaturou; pro stručný komentář dané problematiky srov. *Petr*; *M. Pohled českého a komunitárního práva na pracovní pohotovost ve zdravotnictví*. Právní rozhledy, 2005, č. 23).

Relevance pro Českou republiku: V Českém právním prostředí vyvolal tento závěr dojem, že pokud má být za pracovní dobu považována i pracovní pohotovost, měla by za ni náležet i stejná odměna (srov. např. *Petr*, op. cit., na s. 867; popř. *Tomek*, *V*. Ve věci odměn za pohotovost lze podat žalobu k Evropskému soudnímu dvoru. Zdravotnické noviny, 24. 6. 2004). V tomto směru dokonce v současné době k Soudnímu dvoru směřuje předběžná otázka podaná okresním soudem v Českém

¹ Úř. věst. L 307, s. 18; Zvl. vyd. 05/02, s. 197.

² Rozsudek ze dne 9. 9. 2003, C-151/02, Recueil, s. I-8389.